

Strömstads Historieförening

Årgång 29 • Nummer 157 • Juni 2024

Åke Svanberg och Sonia Svensson tog emot diplom och blommor som bevis på att historieföreningens tidning är Årets hembygdsskrift 2023 i Bohuslän.

Utmärkelse till SHF-tidningen

Historieföreningens medlemstidning hyllas som Årets hembygdsskrift i Bohuslän. Utmärkelsen delades ut av Bohusläns Hembygdsförbund vid förbundsstämman på Skagerack i Strömstad.

– Sonia och jag tackar så mycket, sa Åke Svanberg, mångårig redaktör för tidningen som tillsammans med föreningsordföranden Sonia Svensson tog emot diplom och blommor i samband med förbundets årsstämma.

Åke Svanberg passade på att framhålla två personer som betytt mycket för tidningens utveckling: Rolf Lindqvist, historieföreningens grundare och även den som startat medlemstidningen, samt Krister Groth, Nordbloms Trycksaker, som bidrar till att tidningen får en tilltalande layout. ”En trevlig, inspirerande och lättläst medlemsskrift med ett stort innehåll i ett litet format”, skriver Bohusläns Hembygdsförbund i sin motivering till utmärkelsen Årets hembygdsskrift 2023.

Förbundet fokuserar särskilt på en av fjolårets utgåvor, nummer 154, och påpekar att där finns mycket att läsa om personer,

Prisad tidning; Nummer 154, årgång 28.

platser och händelser. Reseportaget från Kinnekulle nämns särskilt, liksom artikeln om Syco-keramiken, boktips och programtips. ”Allt presenteras på ett tilltalande, tydligt och lockande sätt. Trevligt format, bra papper och en eloge för kontinuerlig utgivning”, summeras det i motiveringen. Medlemstidningen är nu inne på årgång 29. Tidningen är sen länge ett nav i vår föreningsverksamhet och en anledning till att vi har så många medlemmar, sa Sonia Svensson, för övrigt nyinvald i styrelsen för Bohusläns Hembygdsförbund.

Beredskapstiden

Ytterligare en publikation från nordligaste Bohuslän uppmärksammades på Skagerack. Hogdal i beredskapstid, utgiven av Hogdals hembygdsförening, fick ett hedersomnämnannde som Årets hembygds-skrift 2023.

I motiveringen konstateras att Hogdals hembygdsförening lyfter ett viktigt ämne som i våra dagar tyvärr blivit allt mer angeläget – vår beredskap i händelse av kris eller krig.

”Vi kan lära av historien

Glada över uppmärksammade publikationer: Maria Larsson, Hogdals hembygdsförening, och Åke Svanberg, Strömstads historieförening.

och genom att lyfta människors vardag i beredskapstid under andra världskriget kan vi idag få kunskap och perspektiv på vår tid och vårt samhälle.”

Det framhålls även att skriften ger en bakgrund till beredskapstiden och många exempel från livet under denna tid, som radions roll, transportmedel och kläder.

Barnperspektivet är tydligt i många berättelser.

– De som minns idag var ju barn då, påpekar Maria Larsson, ordförande i hembygdsföreningen och drivande kraft bakom skriften tillkomst.

Publikationen är en uppföljning till hembygdsföreningens utställning på beredskapstemat.

Text och foto:

Ann-Katrin Eklund

Strömstads
Historieförening
Södra Hamngatan 26
452 30 Strömstad

Redaktion

Kerstin Karlsson, Åke Svanberg,
Rolf Lindqvist, Stefan Kihlberg,
Åke Sundemar
Ansvarig utgivare: Sonia Svensson

www.historieforeningen.se
www.facebook.com/historieforeningen

Foto omslag: Rolf Lindqvist,
gånggrift, Massleberg, Skee
socken

Tryck och produktion

Nordbloms Trycksaker AB
Hamburgsund, 0525-332 84

Papper 130 gr silk

Styrelsen

Ordförande
Sonia Svensson, 070-2135220
svenssonsonia@gmail.com
Vice ordförande
Åke Svanberg, 0705-933701
crosspoint@telia.com
Sekreterare
Maud Pelas, 073-918 31 81
maud.pelas@gmail.com
Kassör
Bo Tångefjord, 070-268 48 38
bo.tangefjord@telia.com
Ledamöter
Stefan Kihlberg, Kristina
Bengtsson, Valeria Linc, Erland
Lundqvist och Håkan Särebörn
Suppleanter
Jerker Smith och Tomas Andersson

Medlemsavgift

195 kr för år 2024 BG. 5371-5389

409 Medlemmar

Nya medlemmar

Jan-Olof Haglund	Strömstad
Gun Olausson	Strömstad
Marith Josefsson	Strömstad
Elisabeth Sundberg	Strömstad
Eva Almqvist	Strömstad
Gunvor Nordström	Göteborg

Arkeologerna använder vattenbad och finmaskiga nät för att inte missa ens millimeterstora fynd.

Nya fynd från stenåldern

Mitt inne i skogen, bara några meter från Bobusbanan vid Vik söder om Strömstad görs nu nya fynd från stenåldern.

Det är en grupp arkeologer från Bohusläns museum som grävt fram ett antal schakt med en så kallad kökkenmödding, det vill säga hushållsrester som är cirka 5 000 år gamla.

- En högintressant fyndplats, säger Aaron Stutz som leder utgrävningen. Han guidar styrelsen i

Strömstads Historieförening, som var inbjuden till en visning på platsen.

Bland fynden finns mängder av ostronskal, flintavskal, bitar av keramik, fiskben och skulderbladet av en delfin. Av särskilt intresse är den fiskekrok, några centimeter stor, som Christina Toreld kan visa upp.

- Den är tillverkad av ben och ett fint exempel på den hantverkskunskap som folk från den sena jägarstenåldern besatte, kommenterar hon.

Christina Toreld visar upp den fiskekrok i ben som man hittat.

Inga fynd får slinka igenom arkeologernas arbete. I vattenbad och finmaskiga

Här i jorden göms en kökkenmödding med femtusen år gammalt hushållsavfall. Bobusbanan går bara några meter från platsen. Ett skulderblad från en delfin är ett av fynden.

nät silas den uppskrapade jorden. Härigenom har man till exempel plockat fram en två millimeter stor fiskkota och ett vetekorn!

Bodde vid strandkanten

För 5 000 år sedan gick havet långt högre än dagens nivå och fyndplatsen var då själva strandkanten. Att klimatet var varmare framgår bland annat av att man hittat fynd av fisken oxögon som i dag inte finns i våra farvatten. Oxögon-fisken lever nu i Medelhavet och delar av Afrika.

Efter vårens utgrävning skall fynden specialgranskas i mikroskop och an-

Aaron Stutz betecknar fyndplatsen som högtintressant.

nan utrustning på Bohusläns museum. Planerna är sedan att fortsätta utgrävningarna nästa år.

- Vår stora förhoppning, eller man kanske skall säga önskedröm, är att hitta mänskligt DNA som kan

fastna på mineralkorn, säger Aaron Stutz. Därmed skulle vi kunna veta mer om de människor som levde här.

SHF-möte nästa år

Det är redan bestämt att SHF skall ha ett medlemsmöte nästa år då arkeologerna får berätta mer om sina analyser som då beräknas vara klara. Ett särskilt tack till SHF-medlemmen Kjell Niberg som bor vid Vik nära fyndplatsen och som tog initiativet till denna spännande visning.

Text: Åke Svanberg

Foto: Erland Lundqvist

Järnvägsnätets utbyggnad i Sverige

Tanken på järnvägar i Sverige väckte till en början ett brett motstånd. På riddarhuset anmärkte kammarjunkaren Leonhard Fredrik Rääf att det var dårskap att lägga ut skenor på marken.

Hur skulle man kunna skydda dem mot stöder från de kringboende, ”vilka icke lära uraktlåta tillfället att där hämta sitt järnbehov?” Bland den stora allmänheten fanns i Sverige, liksom utomlands, också en utbredd rädsla för ”eldvagnarna”, som man hade hört skulle fara fram som drakar och kometer och skulle skrämma livet ur både folk och få. I bondeståndet frågade sig en ledamot varför svenskar skulle apa efter andra nationer och ”följa utlänningens kapriser”. I stället borde svenskarna ”bedja Gud bevara oss för att träda i dessa nyhetsmakares fotsår” och fokusera på att underhålla och förbättra

Arbete på Ostkustbanan, dubbelspår mellan Stockholm och Uppsala vid Alsike. Cirka 1900.

de vägar som redan fanns. En ledamot från Skåne förklarade att ”om det ock går sakta på landsvägen, så går det åtminstone säkert”. En smäländsk ledamot instämde och tyckte det var otillständigt att ”svenska folket skulle skuldsätta sig hos främmande nationer för att få åka fort”. En annan invändning mot järnvägarna var att de skulle locka folk att ge sig ut på bad- och lustresor och alltså bli en svår frestelse för ett så nöjeslystet folk som det svenska.

Motstånd i riksdagen

Då statsutskottet år 1848 tillstyrkte anslag till den första järnvägslinjen i Sverige reserverade sig Rääf med förklaringen att ångkraften förslappar både kroppens och själens förmögenheter och därigenom gör människorna olyckliga: ”Låt oss betrakta de seglande fartyg! Vilken beslutsamhet i omdömet, vilken raskhet och kraft i utförandet inplanteras ej hos deras besättning! Däremot på ett paddlande [syftar på hjulångarna] fartyg: vilken

uselhet! En eller par halvstekta gryteldare!” I maskinerna såg Rääf dödsfiender till mänsklighetens lycka, framför allt till arbetarnas. 1853 gjordes experiment med ångloket Förstlingen i Eskilstuna och på Norbergs Järnväg. År 1854 beslutade riksdagen att staten skulle bygga stambanor i Sverige, men att bibanorna skulle byggas av privata företag. Till chef för arbetet utsågs år 1855 överste Nils Ericson. Ericson gick med på att utses till chef mot att få långtgående befogenheter. I en instruktion utfärdad år 1855 av Kunglig Majestät gavs Ericson fullmakt och myndighet att ordna över arbetsdetaljer.

Västra stambanan

Första spadtaget togs 30 april vid Skaveryd utmed Västra stambanan samma år. Nils Ericson genomförde vid stambanornas byggande principen att de skulle skapa företagsamhet och rörelse, alltså inte dras fram genom trakter som redan hade utvecklad rörelse. Enligt denna regel skulle stambanorna hålla sig ifrån de stora vägarna, från kusten och vattenlederna men korsa de senare. I kust- och strandbygderna var det just tillgången på

Rallare på järnvägslinjen Sölvesborg–Olofström–Ålmbult 1900.

kommunikationsmedel som hade framkallat bättre odling och talrikare befolkning. Här behövdes alltså inte järnvägarnas hjälp. Men i efterblivna bygder skulle dessa kunna locka fram en lika hög utveckling som vattenlederna på sitt håll. Det är denna princip som Ericsons motståndare hånande kallade en ”panisk skräck för vattenleder och städer”. Det är också detta i förening med hänsyn till kostnader och trafiksnabbhet som förklarar att de fyra äldsta stambanorna – frånsett ändpunkterna – berörde endast 8 av Sveriges dåvarande 94 städer. Hela Västra stambanan, Stockholm–Göteborg, blev helt färdig 8 november 1862. Restiden var 14 timmar med snälltåg, som då hade premiär. Hela Södra stambanan invigdes

1 december 1864.

1896 övergavs antikust-principen av staten vid järnvägsbyggande vilket därtills hade varit den rådande principen. Detta ledde bland annat till att Ostkustbanan längs Norrlands kust kunde få förlängas från Gävle och norrut, att en västkustbana mellan Göteborg och Oslo började byggas med mera.

Åke Sundemar

Källor:
Statsbanan
Göteborg-Skee-
Strömstad.
Statens järnvägar.

Norra Bohusbanan 80 år
Karl-Erik Wikström,
Tanums kommun.

Wikipedia

Bronsåldersmänniskorna

Vi människor har inte förändrats sedan bronsålder. Husen och kläderna var annorlunda och vi tänkte annorlunda, men i övrigt är vi desamma som de människor som levde i norra Bobuslän för 3000 år sedan.

Foto: Lasse Bengtsson

Bronsåldern i Skandinavien

Mellan åren 1800/1500 till 500 f.Kr. infaller den period som kallas bronsålder. Den har fått sitt namn av att människan i Skandinavien vid denna tid började tillverka föremål av brons.

Namnet kan vara något missvisande eftersom flinta och andra stenarter även

fortsättningsvis var det vanligaste materialet vid tillverkning av yxor, spetsar, skrapor, etc. Brons, som är en legering av koppar och tenn, var både för dyr och för mjuk för att användas vid tillverkning av de flesta nyttoföremål. Bronset kom främst att tjäna som statussymbol för samhällets övre sociala skikt, eller som offergåva till högre makter.

Bronser och liv

Tack vare bronset kom ett mycket högtstående metallhantverk att utvecklas i Skandinavien. De första bronserna som hittade sin väg till det höga Norden var tillverkade på kontinenten. Men ganska snart började nordborna själva smälta och gjuta. Med tiden kom föremålen att få en tydlig ”skandinavisk” karaktär.

Svärdet från Säm

Vid arkeologiska undersökningar i samband med ny genomfart vid Tanum 1992 fann man de relativt intakta resterna av ett 45 cm långt bronsålderssvärd. Svärdet hittades i en grav, en stor stensättning, 25 m i diameter. Svärdet är från äldre bronsålder och tillverkat i östra Europa. Detta fynd visar på de långväga kontakter som fanns i vårt område för nästan 4000 år sedan. Bilderna visar svärdet som det hittades och den andra bilden hur det såg ut när det var i bruk; ett guldglänsande svärd, värdigt en stor hövding.

Foto: 1. Bohusläns museum 2. Kristina Bengtsson

Råmaterialet, koppar och tenn, hämtades hem från Centraleuropa eller de brittiska öarna. Samfunden var vid denna tid ingalunda isolerade från omvärlden, eller varandra. Täta handelskontakter band samman människor som bodde långväga från varandra. Livet på tunet gestaltade sig i grunden på samma sätt som tidigare. Bonden plöjde sin jordlott med hjälp av ett årder (lätt plog). Även röjning och svedjning av skog gav bra skördar och bete åt nötboskap och får.

Längs kusten var jakt och fiske viktigt. Insamling av ätbarheter om hösten kompletterade menyn. Klimatet var varmare, motsvarande dagens södra Frankrike. Tyvärr har ytterst få boplatser påträffats i norra Bohuslän. I samband med motorvägsbygget påträffades dock några mindre. Från utgrävningar i Skåne vet vi att människorna levde i långhus vid denna tid och vi möter de första tecknen på att byggnaderna var lagda i "byklungor". Hur husen kan ha sett ut får vi

en bra föreställning om vid bronsåldersbyn på Vitlycke museum i Tanum.

Rösen, stensättningar och ekkistegravar

Likväl är lämningar från bronsåldern talrika i norra Bohuslän. Högt belägna gravrösen och stensättningar vittnar om bygdens betydelse. Rösen går att finna långt ut på Tjärnö och inne i Strömstad. Men flertalet ligger en bit in i landet, i Skee socken. Att så är fallet beror på att havets vattenlinje för tretusen år sedan var högre än idag. Många av de lägre belägna dalgångarna utgjorde havsvikar eller fjärdar. Gravarna lades på höga höjder, med vid utsikt över skärgård och hav, tydligt synliga för förbipasserande ute till havs. Röset som är en stormansgrav för både kvinnor och män finns över hela Sydskandinavien och upp längs den norrländska kusten. I de områden där det saknas ett passande stenmaterial har man istället använt jord och torv. Funktionen var den samma. De är en sista viloplats för medlemmar ur den lokala aristokratin.

Oppenkragen

År 1869 hittade hemmansägaren Johannes Olsson på Lilla Oppen i Tanum denna bronskrage. Han hittade den i kanten av en mosse där man då tog torv. Det är ett typiskt exempel på hur man offrade under bronsålder. De mörka mossjöarna troddes leda ner till gudarnas värld och gudarna krävde dyrbara offer. Den kvinna eller man som ägt denna prydnad tillhörde eliten i samhället. Den mycket dyrbara kragen sänktes ner i mossens mörka vatten någon gång mellan 900–700 f.Kr.

Upphov: Kusmin, Sara, Historiska museet/SHM (CC BY 4.0)

Rösende längs Bohuskusten har tagit emot många höststormar. Genom årtusendens lopp har väder och vind sakta men säkert utplånat det mesta av vad lades ner i dem. Vid utgrävningar kan man hitta enstaka bronsfragment och lite keramik. Allt organiskt material har försvunnit. Men genom att vända blicken mot Danmark och se vad arkeologerna hittat i de nu världsberömda ekkistegravarna, kan vi skapa oss en bild av bronsålderns rikemansgravar i vår egen hembygd.

I södra Jylland i Danmark har man sedan 1800-talet grävt ut ett flertal mycket välbevarade storhöggar från bronsåldern. Ett lager av järn- och salthaltig torv har hindrat syret att tränga ner till ekkistorna där kropparna är placerade. Man skulle kunna kalla dem kultur-konserver. Eftersom förruttnelseprocessen aldrig kommit igång, är i stort sett allt organiskt material bevarat. Fynden ger oss en god inblick i de rika människornas klädedräkt, gravseder och

föreställningsvärld, samt ett rikt DNA-material. I en av gravarna som troligen tillhört en man påträffades en bronsdolk instucken i en träslida, träskålar och till och med en fällstol av ask med säte av utterskinn. Kläderna i gravarna är oftast enkelt skurna tygstycken av ylle med en tillhörande cape. Håret är oftast kvar. I några fall är ansiktshuden så välbevarad att man kan skönja anletsdragen. Allt tyder på ett samhälle där skillnaden mellan fattig och rik varit enormt stor,

Skeppet på Döltorpsristningen

Det finns över 10 000 skeppsristningar i Bohuslän. Den mest detaljerade finns på den lilla ristningen på Döltorp i Skee. Här ser vi hur de sju männen halvsitter på tofterna/eller står i skeppet med sina paddlar höjda. Här syns också detaljer på skeppets konstruktion. Detta är inte helt unikt, men nästan. Det finns ytterligare skeppsristningar i Skee som visar män som paddlar, vilket är mycket ovanligt. På 99 procent av skeppsristningarna är besättningen bara indikerad med raka streck. Foto: Stiftelsen för dokumentation av Bohusläns hållristningar (hallristning.se)

men där kvinnor och män haft en jämbördig social status. Hur vanligt folk begravdes är än så länge höljt i dunkel.

Hållristningar

Den mest kända av alla fornlämningar från bronsåldern är utan tvekan hållristningen. Här intar Tanums-trakten och norra Bohuslän en särställning i Norden, rent av i världen. Ingen annan plats i Skandinavien uppvisar varken till antal eller i variationer tillnärmelsevis dess like.

Motiven är rikt varierande. Vanligast är den så kallade skålgropen (älvkvarnen). Av de större motiven dominerar skeppen. Utan tvekan vittnar detta om hur viktig närheten till havet var, för transporter och kommunikation.

Det finns nog ingen

fornlämningstyp som varit föremål för så många olika tolkningar som hållristningen. Allt från att de skulle visa historiska händelser, fruktbarhetskult, soldyrkan etc. Listan kan göras lång. Goebbels och nazismen trodde sig ha funnit den ”urgermanska” konsten på hållarna i Bohuslän. Gallimatias blandas med seriösa analyser. Ovissheten över vad de symboliserar gör hållristningarna till fantasieggande spår från forna dagars liv och leverne. Det är alltid spännande att själv söka svar på vad människorna för tretusen år sedan ville förmedla.

Text: Tomas Andersson

Foto: Rolf Lindqvist,

Kristina Bengtsson

Månadsmöte den 3 april 2024

*Jätteintresse för Thors föredrag
Trollbundna satt vi, 105 stycken, ljudlöst i två timmar och lyssnade till Thor Nicolaysen från Sandefjord.*

Han började och förklarade omständigheter och historia kring Hydros anläggning i Rjukan. Han redogjorde för ägandeförhållanden och politik kring det som först var en produktion av salpeter och konstgödning till att

fullfölja med anledningar till att det blev tillverkning av tungt vatten.

Thor beskrev Lingegruppen i Skottland, hur handplockade män skulle se till att tillverkningen stoppades i Rjukan. Med dramatik berättade Thor om alla umbäranden och livsfarliga händelser som de genomlevde under förberedelserna inför attentatet, men även de påföljande farofyllda flyktvägarna därifrån. Thor har haft kontakt med attentatsmännen och hört deras berättelser om livet inför och under attentatet. En av männen blev senare chef över Thor och en personlig vän. De båda jobbade inom norsk turistverksamhet.

Thor levererade sin berättelse med personligt engagemang och den berörde oss lyssnare djupt.

I oktober månad 2023 berättade Thor den här historien för cafébesökarna. Nu var vi äntligen samlade, många från föreningen. Något av ett rekord av medlemmar deltog under månadsmötet. Många av oss hade hört ryktas om Thors berättarförmåga. Trevligt att så många fick njuta av den här kvällen.

Tusen Tack Thor!

Text: Sonia Svensson

Historieföreningens medlemmar lyssnade med stort intresse till berättelsen om Hilma Svedabl.

Lyckad utfärd till Alaska

Drygt 40 medlemmar fick en härlig sjöresa till Alaska i högsommarvärme den 4 maj.

Framme på Alaska fick vi lyssna till Ingela Wunsch, som berättade om Hilma Svedahl och hennes familj. Hilma hade många syskon bland annat systemn Anna. Det kan ha funnits planer på att Anna skulle följa med till Amerika, men hon gick i giftastankar. Brevet mellan Anna och Hilma är utgångspunkt när Ingela berättar om Hilmas liv. Hilma åkte med ett norskt skepp över Atlanten till New York. Hon berättar i brev om maten ombord som hon tyckte var ganska skral. Dyrt blev det också. Pengarna skulle räcka till

två flaskor öl varje dag. På båtresan sysselsatte sig Hilma med handarbete. Första anställningen i USA var som hembiträde. Hilma är nogna med att skicka pengar till Anna, för att hon ska skicka Strömstads Tidning i retur.

Mot Alaska

Efter ett par år i New York påbörjas den långa färden mot Alaska. Här träffar hon John Svedahl som hon gifter sig med. Många faror hotar och Hilma skaffar sig ett gevär, som nu finns hos släkten i Strömstad. För att inte bli av med det guld hon hittar, syr hon in guldklimparna i korsetten. Hon förstår att rånrisken är stor. När Hilma är 55 år åter-

vänder hon till Nord Långö och börjar bygga upp sitt eget Alaska. Hon murar upp väggar, blomkrukor, uteplatser. Folk som ser hennes släp med byggvaror börjar kalla henne för Cementa. 1930 har hon klart trädgården och fyra år senare ett värdshus där det finns servering. Det börjar ordnas mänskensturer med dans på Alaska. Tyvärr satte kriget stopp för verksamheten.

1946 säljer Hilma Alaska till en släkting och bosätter sig i en suga på Bogen. Den 2 juli 1965 dör Hilma och begravs på Skee kyrkogård. På stenen står det "Don't worry".

*Text: Sonia Svensson
Foto: Erland Lundquist*

SHF siktar på 0-resultat

Föreningens ordförande Sonia Svensson.

På årsmötet den 6 mars behandlades den dagordning som sänts ut till alla medlemmar via tidningen, mail och hemsidan.

Mötesordförande Erland Lundqvist och sekreterare Kristina Bengtsson lotsade de närvarande igenom de olika punkterna. Bland annat redovisades verksamhetsberättelsen av vilken framgick att SHF haft ett mycket aktivt år med möten, resor, föreläsningar och andra aktiviteter.

Särskild uppmärksamhet på mötet ägnades SHF:s ekonomiska ställning. Vi har som allt annat i vår

omgivning drabbats av den höga inflationen och andra kostnadsförändringar. Resultatet för år 2023 innebar en förlust på 13.544 kr. För att komma i bättre balans har styrelsen nu lagt fram en budget som siktar på ett resultat plus/minus noll för innevarande år. Bland annat räknar vi med att få minskade kostnader i våra resor samt lägre portokostnader som stigit väsentligt de senaste åren.

Erland Lundqvist ledde mötet och Kristina Bengtsson var sekreterare.

Årsmötet lockade många deltagare.

SHF-styrelsen

På årsmötet valdes ledamöter till styrelsen och övriga funktioner:

Ordförande Sonia Svensson, vice ordförande Erland Lundqvist. Sekreterare Kristina Bengtsson. Kassör Bo Tängefjord. Ledamöter Maud Pelas, Valeria Linc, Stefan Kihlberg, Håkan Säreborn och Åke Svanberg. Suppleanter Tomas Andersson och Jerker Smith. Revisorer Stefan Meyer och Bengt-Åke Björk. Valberedning Rolf Lindqvist, Åke Sundemar och Gert Carlsson.

Text: Åke Svanberg

Kviströms gästgiveri idag.

Spännande utflykt väntar i augusti

Följ med till gästgiveriet i Kviström och Riksberget. Platsen har under århundraden varit en knutpunkt för resanden genom Bohuslän.

Vid bron över Örekilsälven (Kviströmsälven) ligger Bohusläns äldsta bevarade gästgiveri, med rötter ner i 1600-talet. Där berättar den nuvarande ägaren, Anders Hjort af Ornäs, om människor och öden som utspelats innanför dessa vägar.

Här passerade Fredrik av Hessen efter att hans sväger

Karl XII stupat vid Fredrikstens fästning. Per Kalm rastade och övernattade här flera gånger i samband med resor i Bohuslän 1742. Strax utanför dörren utkämpades Tyttebärskriget 1788, men officerarna på båda sidor var mer intresserade gästgivarvärdens vackra ägarinna än att kriga. Bara några år senare (1795) övernattade feminismens moder Mary Wollstonecraft där och konstaterade att värdinnan fortfarande var vacker, om än något äldre.

Efter gästgiveriet tar Anders Karlsson oss med på en vandring in i "Riksberget"

som under efterkrigstiden upprättades för att vara en sambandscentral om Sverige angreps och regeringen och statschef tvingats lämna Stockholm...

Vi samlas vid museet i Strömstad den 7 augusti klockan 17.30. De som tar sig dit med egen bil möter upp i Kviström klockan 18.30. Kaffe och kaka + guidning kostar 200 SEK per person.

Text: Tomas Andersson

Foto: Kerstin Karlsson

Göteborg – stad med mångfald

Tomas Andersson berättade med stor inlevelse om Göteborgs historia.

En garnisonsstad där militärer blandades med köpmän, handelsmän och hantverkare. Så beskrev Tomas Andersson staden Göteborg efter dess grundande 1621.

En av föregångarna var Karl IX:s Göteborg i Färjestaden på Hisingen, med stadsprivilegier från 1603 och status närmast som holländsk koloni. Holländska och plattyska var officiella språk och holländsk lag gällde.

Sverige var då ett u-land sett till handel och ekonomi. Därför bad kronan främst holländare om hjälp, så mars månads föreläsare.

Karl IX ville få ett merkantilt fäste där dansk tull och fiendskap kunde undvikas. Holländska affärsmän,

tekniker och stadsplanerare var tongivande även när nuvarande Göteborg grundades. Många skottar flyttade också in.

Dåligt vatten

De sanitära förhållandena innanför murarna var usla. Två små källor kompletterades med vatten kört från Kallebäck. Kanalerna fick ta emot avlopp och avfall men vattnet användes även till tvätt och ölbryggning.

Bygge av ny kanal, senare kallad Fattighusån, ökade genomströmningen. Stabil försörjning med dricksvatten skapades först på 1780-talet med en cirka halvmilen lång ledning från Kallebäcks källa till Kungsporsplatsen.

Fontäner med dricksvatten har in i modern tid även funnits vid Domkyrkan. Det minns jag från min

barndom, berättade Tomas Andersson.

Efter freden i Roskilde blev Göteborg ett nav i svenska imperiet. Drömmar om att bli huvudstad närdes, men stormakten tappade snart territorier och Karl X Gustavs son Karl XI var mer inriktad på försvar än anfall. Skansarna Kronan och Lejonet kom till och stadsmurens jordvallar ersattes av höga stenmurar. Vallgraven fördjupades.

Gyllene år

Den stora sillperioden, från mitten av 1700-talet till början 1800-talet, innebar ett stort uppsving för näringslivet. Enorm betydelse fick även kontinentalblockaden, då Napoleon med ryskt stöd hindrade brittiska handelskepp att angöra hamnar på kontinenten men Göteborg fortsatt

välkomnade briterne. De gyllene åren tog slut när Napoleon tvingades till fred efter Waterloo. Tomas Andersson satte stopp för sin skildring av Göteborgs historia vid denna brytpunkt.

Inledde gjorde han med en rad samhällsbildningar vid Göta Älv och Nordre Älv från 1200-talet och framåt: Ragnhildsholmen, Slotteberget (på Hisingen), Lödöse, Nya Lödöse (i Gamlestan) och Älvsborg. Städer och handelsplatser kom och gick, ungefär som i Mesopotamien, sa han, väl förtrogen med historien även i denna del av världen. Sonia Svensson tackade för ett intressant föredrag och påpekade att Tomas Andersson är en stor tillgång för föreningen.

Text: Ann-Katrin Eklund

Ord med historia

Snart är det dags att fira Sveriges nationaldag och det tar oss till en historisk betraktelse av ordet Sverige. När Gustav Vasa valdes till Sveriges konung den 6 juni 1523 var namnet Sverige redan etablerat. Första gången det dyker upp i skriftlig form är i Beowulf, som brukar kallas Englands nationalepos. Den anglosaxiska hjältepoets handling är förlagd till Danmark och Sverige. En skrift från 1000-talet finns bevarad och där skrivs namnet som Swêorice och består alltså av orden svear och rike. På 1200-talet finner man hos oss formen Swerike.

En äldre beteckning är Svitjod, där förleden står för svear medan jiod eller jod är fornnordiskt namn för folk, alltså sveafolket. Det var de människor som bodde i Mälardalen och angränsande områden. Ytterst få exempel på namnet Svitjod finns bevarat i skrift, men på 30-talet hittades en runsten vid ett vägbygge utanför Nyköping där det står att två unga bröder, Ragnval och Anund "var de raskaste i Svitjod".

I isländskan, det nordiska språk som förändrats minst sedan vikingatid, heter Sverige just Svitjod. Det gav i sin latinska form upphov till Suecia som vi känner igen från sydeuropeiska språk.

I Finland och Estland segrade termen Ruotsi/Rootsi som beteckning på vårt land. Det minner om de ruser eller roslagsbor som genom färder i österled också gav upphov till namnet Ryssland.

Mer om ordet Sverige finns för övrigt att hämta i bröderna Henrik och Fredrik Lindströms utmärkta bok "Svitjods undergång och Sveriges födelse"

Text: Åke Svanberg

Megalitgravar och romerskt guld

Bratt, Peter: Bland megalitgravar och romerskt guld: västsvensk forntid i nytt ljus.

Tiden har till stor del utplånat spåren efter de förhistoriska människorna. Under de senaste åren har emellertid naturvetenskapliga metoder och arkeologiska undersökningar lett till att vår samlade kunskap ökat. Det är utifrån denna forskning arkeologen Peter Bratt belyser den västsvenska forntiden. Hans ambition är inte bara att beskriva hur människor bott, vad de ätit och hur de begravt sina döda. Genom att tolka fakta försöker han också tränga in i deras tankevärld, förstå vilka föreställningar och värderingar som formade dem.

I boken får vi följa med på en fängslande tidsresa

från istidens slut fram till medeltiden. När vi kommer fram till yngre järnåldern är Skee en plats som väcker många frågor. Här finns Bohusläns största koncentration av storhögar. När arkeologen Sune Lundqvist 1928 undersökte Gröne hög blev han besviken. Han hade förväntat sig att hitta ett vikingaskepp men fann bara två enkla brandgravar, en från äldre järnåldern och en från yngre. I dag kan den yngre gravan, enligt Peter Bratt, ses i ett helt nytt ljus. Mycket tyder på att den döde som i mitten av 500-talet e.v.t. fick sin sista vila i högen tillhörde en ätt som hävdade sin nyvunna maktställning i Ranrike.

I en tid då en klimatkris orsakat svält och död hade den tidigare maktbalansen rubbats, vilket i sin tur lett till att nya maktcentrum vuxit fram. Gravurnan med fragment av ben, hårnålar och pärlor har en koppling till Blomsholms praktfullaste monument – skeppsättningen. Den kan i sin tur berätta för oss varför Skee blev en trakt där välstånd rådde.

Detta och mycket annat kan du läsa om i den här både lärorika och spännande boken som avslutas med information om platser och museer du kan besöka.

Text: Lena Vallsten

VÅRA SPONSORER

Strömstads historieförening är tacksam över att ha företagssponsorer som bidrar till att vi kan hålla hög kvalitet på våra föredrag och vår tidning. En liten upp-

maning till oss medlemmar är att vi alla uppmärksammar företagssponsorer när vi träffar eller köper någon tjänst av de i tidningen

namngivna sponsorerna. Det är medlemsavgifterna och sponsring som är föreningens inkomstkällor.

För 70 år sedan

Strömstads hotell och restauranger är väl rustade inför sommarsäsongen, står det att läsa i Strömstads Tidning den 17 juni 1954.

”Instundande veckohelg är det säsongöppning för bad- och turistlivet i Strömstad för sommaren 1954. För att höra vilka förberedelser som gjorts och vad publiken kommer att bjudas på har STNB vänt sig till några av dem som skall inkvartera, utfordra och roa den väntade turistströmmen. Direktör Ralph H. Ohlsson på badrestaurangen Skagerack har varit i Strömstad sedan rätt lång tid tillbaka i full färd med förberedelserna inför säsongöppningen, som äger rum redan på lördag.

- Vi kommer att köra efter precis samma mönster som i fjol och har öppet varje dag sommaren över från och med lördag, säger direktör Ohlsson. Till att börja med blir det s. k. försäsongspriser med bl. a. compléer på danskvällarna o. s. v.”

SHF för tio år sedan

I SHF-tidningen för tio år sedan skrev vi bland annat:

President Kennedy hade inte riktig koll på tyskan.

- Jag är en syltmunk, sa Kennedy i Berlin.

- Frågetävling ”gamla yrken”.

- Gunnar Westerberg om Arvid Horn.

- Nattvandring i bronsåldern.

- Historiska bilden ångbåt vid Skeppsboplatsen.

- Camilla Eskilsson Profil som vill träffa Maria Magdalena.

Text: Åke som spanat i läggan.

FOTOCIRKELN

Torsdagen den 22 augusti kl 14, på Museet öppnar vi för sommarens lustfyllda bildminnen. Välkommen

Höstens cafévärdar

- 19 aug. Rolf Lindqvist
073-963 9993
- 26 aug. Kent Almqvist
070-558 7794
- 2 sept. Solveig Gerdin-Ericsson
079-979 6298
- 9 sept. Erland Lundqvist
070-659 0531
- 16 sept. Kjell Niberg
070-263 4179
- 23 sept. Sonia Svensson
070-213 5220
- 30 sept. Jimmy Blomqvist
073-515 0018
- 7 okt. Lena Wersén
070-255 9307
- 14 okt. Håkan Särebro
072-368 4161
- 21 okt. Valeria Linc
073-042 7813
- 28 okt. Anki Reichenberg
070-230 1760
- 4 nov. Rolf Lindqvist
073-963 9993
- 11 nov. Kent Almqvist
070-558 7794
- 18 nov. Solveig Gerdin-Ericsson
079-979 6298
- 25 nov. Tove Skogh
070-991 7191
- 2 dec. Håkan Särebro
072-368 4161

*Varmt välkomna till
Västra Klergatan 7!*

att öppna din mobilkamera för trevlig samvaro

Åke Sundemar

Kommande möten

MÅNADSMÖTE
KAFFE & VÅFFLA

Onsdag 5 juni klockan 19.00
Friluftsmuseet Strömstad

MÅNADSMÖTE
KAFFE & VÅFFLA

Onsdag 3 juli klockan 19.00
Statarlängan Blomsholm

MÅNADSMÖTE
**KVISTRÖM GÄSTGIVERI,
"BESÖK RIKSBERGET"**

Onsdag 7 augusti
Samling STD museum kl.17.30
Egen bil, samkörning.

MÅNADSMÖTE
**FORSKNING I DET LILLA
OCH NÄRA**

Monelidsområdets historia.
Onsdag 4 september. Folkets Hus kl. 19.00.
Föreläsare: Nils Modig.

MÅNADSMÖTE
**DET VIKINGATIDA
KUNGAHÄLLA-
KUNGSGÅRDEN.**

Onsdag 2 oktober. Folkets Hus kl. 19.00.
Föreläsare: Kristina Bengtsson.

MÅNADSMÖTE
**HÄLLRISTNINGAR I
SKEE SOCKEN.**

Nya fynd och en ny bok.
Onsdag 6 november.
Folkets Hus kl. 19.00.
Föreläsare: Andreas Toreld & Tommy Andersson.

Vi sponsrar Strömstads Historieförening

KUST EVENT

Stefan Meyers AB